

V KOPRODUKCIJI MED TVS IN STUDIOM ALP JE NASTAL IGRANI GORNIŠKI FILM »STEBER«

FILMSKO PLEZANJE V ČOPOVEM STEBRU

MARJAN RAZTRESEN

Igrani film, ki so ga lansko poletje snemali v Severni steni Triglava oziroma v Čopovem stebri in v dolini predvsem okoli Aljaževega doma v Vratih, je pripravljen za prikazovanje. Premierno sta ga umetniški program Televizije Slovenija in Studio Alp iz Maribora predstavila približno 50 povabljenim gostom in novinarjem 9. januarja v prostorih TV Slovenija v Ljubljani. Kot smo že poročali, so igrani televizijski film »Steber«, romansirano pripoved o znamenitem in zgodovinskem prvenstvenem plezanju **Pavle Jesih** in **Jože Čopa** v Centralnem stebri Triglavске severne stene, snemali v avtentičnem okolju Triglava na prizoriščih, kjer se je »zgodba« v resnici dogajala.

Velike uspehe slovenskih alpinistov, ki so se tudi še v letih pred drugo svetovno vojno z avstrijskimi in nemškimi plezalci potegovali za prvenstvo v slovenskih gorah in stenah, da je štiri leta prekinila svetovna vojna. Toda brž ko se je končala, sta se Čop in Jesihova, ki sta bila med osrednjimi protagonistami predvojnega alpinizma na Slovenskem, odločila okronati predvojne uspehe in uspehe tedanje generacije slovenskih plezalcev s tistim delom Severne triglavske stene, o katerem je tedanja generacija menila, da ga je komajda mogoče preplezati — z markantnim Osrednjim stebrom.

POVOJNA ŽELJA PO PRVENSTVU

Delavec v jeseniški železarni Joža Čop je Triglavsko steno poznal tako dobro kot malokdo. Kot plezalec prvenstvenih smeri in reševalec, pa tudi kot duhovit sogovornik je žel simpatije tedanje gorniške srenje. Prav tako so plezalski dosežki Pavle Jesih, premožne Ljubljancanke in med drugim lastnice znanega ljubljanskega kinematografa Matica na Kongresnem trgu, kjer je zdaj dvorana Slovenske filharmonije, sodili v vrh tedanjega — pa ne samo slovenskega — alpinizma. Dne 26. junija 1945, pred več kot pol stoletja torej in komaj dober mesec po koncu druge svetovne vojne, sta odšla v dolino Vrata in pod Severno steno Triglava; Čop je bil takrat star 52, Jesihova 44 let. Čop je pred

Mirjam Korbar in Borut Veselko sicer nista plezala v Čopovem stebri, za kadre, ki so jih posneli od blizu, pa sta morala vendarle malo poplezati, seveda v vzhodni steni, ki pa tudi ponuja pravo dramaturgijo.



Pavle Kozjek in Borut Veselko, Mirjam Korbar in Marija Štremfelj so igrali v vlogah Jože Čopa in Pavle Jesih.

tem iz doline in iz drugih smeri v Steni, ki jih je bil pred vojno preplezal, kolikor je bilo le mogoče natančno preštudiral Centralni stebri, ki sta se ga nameravala lotiti, in je natančno vedel, da bo trd oreh, sicer bi ga kdo že preplezal.

Tega dne sta vstopila v Nemško smer in preko Črnega grabna prečila v vznožje še nepreplezanega Osrednjega stebra. Oba zaradi dolgega prisilnega počitka med vojno nista bila primerno telesno pripravljena na tako izdaten zalogaj, vendar sta se ga lotila, ker sta bila zanesljivo prepričana, da se iztekajo ali so se že celo iztekla leta njune alpinistične vrhunskosti.

DRAMATIČNO PLEZANJE IN REŠEVANJE

V spodnjem delu nista imela težav, vendar sta morala bivakirati, k čemer se je sicer Čop zatekel le v skrajni sili. Naslednji dan sta plezala na meji svojih zmogljivosti in Čop je celo zdrsnil in obvisel na vrvi, ko ga je Jesihova zadržala. V skalni votlini sta morala še drugič bivakirati, poleg tega se je začelo še kvariti vreme. Tretji dan so Jesihovi posle moči in težavnega mesta ni mogla preplezati, tudi zaradi tega, ker sta imela premalo klinov. Tako se je Čop odvezal in sam plezal dalje, da bi šel po pomoč v Vrata.

Nikoli ne bo znano, kje je plezal in kje je priplezal iz stene, ker se tega ni spomnil niti naslednji dan, tudi zato, ker je bila takrat gosta megla, iz katere je deževalo. Ko je priplezal iz stene, ga je z nočjo premagala utrujenost in je bivakiral nekje v Luknji, zgodaj zjutraj četrtega dne pa je sestopil v Aljažev dom v Vratih, kjer se je bolj po naključju zbralo nekaj jeseniških gorskih reševalcev, ki so ga pogledali kot prikazen.

Po samo nekaj urah počitka so vsi skupaj, Joža Čop in reševalci, odšli v Steno in poskušali priti do Jesihove, vendar jih je prehitela tema. Umaknili so se na rob prepada in tam prenočili v opuščeni mejni stražnici, Pavla Jesih pa je morala pod previsom v steni bivakirati že



četrti noč. Toda naslednje zgodnje jutro se je eden od reševalcev po vrvi spustil do nje in ji ponudil vrv, s katero bi jo potegnili iz stene, kar pa je odločno odklonila: navezati se je bila pripravljena, če bi jo samo varovali, medtem ko bi sama plezala iz stene.

Tako se je tudi zgodilo in ker se je tam po naključju znašel nečak Jože Čopa **Jaka Čop**, ki ni šel nikamor brez fotografskega aparata, je ta dogodek ovekovečil.

FILM NAGRAJENEGA GORNIŠKEGA CINEASTA

Mariborski gornik in cineast **Matjaž Fistravec** je več let premišljeval o tem, da bi bilo nekega dne vredno o tem dogodku, nadvse pomembnem za slovensko samo-zavest in seveda predvsem za slovensko gornišvo in posebej za slovenski alpinizem, posneti film. Na filmskem področju je imel že več bogatih izkušenj, od katerih je bila vsekakor najdragocenejša njegov film »Brez«. V njem je predstavil slovenskega invalida brez obeh nog **Mirka Lebarja**, ki se je kljub tej svoji hibi odločil hoditi po gorah. Potem ko je ob podpori planinskih prijateljev in znancev prišel na več visokih slovenskih gora in tudi na vrh Triglava, se je odločil spoprijeti s »streho Evrope« Mont Blanc. Podvig mu je uspel, pri njem pa je s filmsko kamero sodeloval tudi Matjaž Fistravec, ki je o tem posnel dokumentarni film.

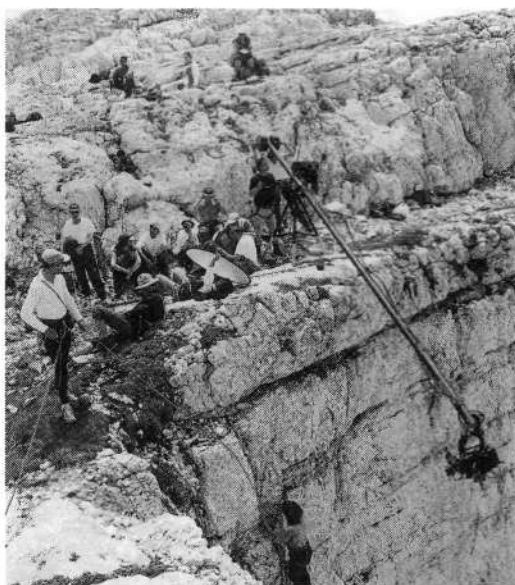
Ko so ga leta 1995 začeli prikazovati, je zbudil velikansko pozornost gledalcev in kritike. Začuda ga je najprej izredno ugodno ocenila domača kritika in mu na slovenskem filmskem maratonu v Portorožu prisodila diplomu, isto leto pa na festivalu v istem kraju še nagrado Zlata krogla. Potem so se nagrade vrstile druga za drugo: na mednarodnem festivalu gorniških filmov v slovaškem Popradu, pa v italijanskem Torinu, španski Barceloni, avstrijskem Gradcu in lani v čeških Toplicah, v ZDA in še kje v Španiji, film oziroma njegov avtor pa sta dobila lani tudi Stopovega viktorja. Tako je film »Brez« eden od največkrat nagrajenih slovenskih filmov.

Po tem uspehu na dokumentarnem filmskem področju se je Fistravec sklenil spoprijeti še z igranim filmom. Skupaj z **Urošem Severjem** je napisal scenarij o dogajanjih v Centralnem stebu Severne triglavske stene junija leta 1945 in svoj projekt ponudil Slovenski televiziji, ki ga je sprejela.

OSVAJALCI IN PREMAGANCI

Vlogo Jože Čopa so ponudili igralcu **Borutu Veselku**, vlogo Pavle Jesih **Mirjam Korbar**, med drugim tudi zato (vendar ne izključno zato), ker sta nekoliko podobna osebama, ki naj bi ju upodobila. Veselko je njega dni tudi sam plezal, vendar je to dejavnost zadnja leta skoraj popolnoma opustil in jo je v »resnih« filmskih prizorih »Stebra« raje prepustil profesionalcu. Nasprotno Korbarjeva ni nikoli plezala, vendar je pred začetkom snemanja dejala, da se je hotela pred prvo filmsko sceno v steni od blizu seznaniti s tem športom, zato je hodila na učne ure k znanemu alpinistu Silvu Karu in je že pred začetkom snemanja postala navdušena hribovka.

Ker je bilo treba nekatere kadre igrati v steni, so vlogi njunih dvojnikov ponudili vrhunskima slovenskima alpi-



Nekateri predeli v Steni so bili grozljivo nevarni, vendar je za popolno varnost filmarjev poskrbela skupina vrhunskih slovenskih alpinistov.

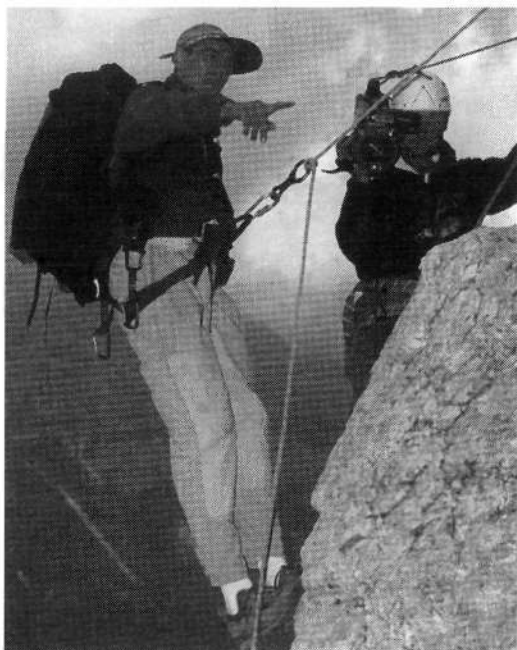
Foto: Igor Modic

nistoma **Mariji Štremfelj**, prvi Slovenki, ki je priplezala na Mount Everest, in **Pavletu Kozjeku**, ki ima v svoji alpinistični zbirki dolgo vrsto prvenstvenih vzponov v domačih in tujih gorah, poleg tega pa sta tudi onadva vsaj nekoliko podobna vsak svojemu resničnemu junaku, ki naj bi ga upodobila. Poleg njih nastopa v filmu še nekaj igralcev in alpinistov, med slednjimi **Filip Bence**, **Ljubo Hanzel**, **Janez Jeglič**, **Gregor Kresal**, **Marko Prezelj** in **Andrej Štremfelj** ter trener plezanja **Silvo Karo**.

70-minutni film »Steber« se začne kot nekakšno nadaljevanje Triglavskih strmin in Zlatorogovega kraljestva v črno-beli tehniki, kajti ustvarjalci pripeljejo svoje gledalce do Joževe in Pavline zgodbe z nekaj zgodovinskimi »podatki«: najprej o tem, kako so bili prvi, ki so plezali po Severni steni Triglava, trentarski divji lovci, potem o tem, kako so se precej po koncu prve svetovne vojne prvenstvene smeri v tej steni »vlekli« avstrijski in

Celotno filmsko ekipo je na prizorišče snemanja vsak dan odpeljal helikopter Slovenske vojske.





Režiser in koscenarist filma Steber Matjaž Fistravec in direktor fotografije Tine Perko lansko poletje na svojem delovnem mestu v Steni.

Foto: Marko Prezelj

nemški alpinisti. V tem prvem delu, ki je za igrani film nemara predolg, so prikazani tudi smrt **Klementa Juga** in prenos njegovega trupla v dolino, pa začetki tekmovanja med slovenskimi in nemško-avstrijskimi plezanci v Triglavu, tudi plezanje prvenstvene Skalaške smeri v Steni, ko je Pavla Jesih s soplezalcem **Samom Gostišo** ob nekajdnem poslabšanju vremena obtičala pod robom stene. V tem delu tudi prvič nastopi nekakšen »vodnik po filmskem programu«, ki pozneje bolj moti kot povezuje filmsko dogajanje.

Potem se vse v filmski zgodbi odvija nekako tako, kot se je v resnici dogajalo štiri junijske dni leta 1945, vmes pa sledimo dogajanjem v Aljaževem domu v Vratih, kamor so tiste dni po naključju prišli parčki in plezanci, od katerih so predvsem slednji — enako kot se to dogaja še dandanašnji — »nakladali«, kako bodo osvajali stene, prvi pa so opravili tisto, po kar so prišli in nemara še celo nekoliko več.

70 MINUT GORNIŠKEGA DOGAJANJA

Film ni niti kriminalka niti napeta plezalska pustolovščina, ob kateri bi se ježili lasje in bi zastajal dih. Dramatičnega je v filmu pravzaprav malo, nemara pa je še najboljša scena tista, ko Čop v steni odgovarja Jesihovi, kaj bo v dolini delal, ko bosta preplezala to njegovo zadnjo veliko steno: poročil se bo, romantično pripoveduje, in s svojo ženo zahajal v Vrata, od koder bo pregledoval svojo Severno steno Triglava, prav počasi od leve proti desni in nazaj, ter se na postajah tega potovanja spominjal mož, ki so kot prvi preplezali posamezne smeri ali tam končali svoje zadnje plezanje.

Filmski ekipo je izdatno pomagala slovenska vojska, predvsem še posadke helikopterja 15. brigade vojaškega letalstva Slovenske vojske, kajti številčno ekipo in dragoceno opremo je bilo treba varno dan za dnem prevažati in varno izkrcati na lokacije na gori, ki so sicer dostopne le izkušenim gornikom. Gorenjski turnci, Plemenice, pod vrhom Stenarja, vstop v Jugov steber in Bavarska smer so odtlej nova pristajališča helikopterjev Slovenske vojske, ki sta jih vozila pilot **Miklavž Škofič-Maurer** in kopilot **Igor Lainšček** ter tehnika **Zlatko Sardinšek** in **Robert Kobak**.

Prva javna predstavitev filma Steber je bila v ljubljanskem Cankarjevem domu, naslednja na Jesenicah. Ljubitelji gorskega sveta so se tega igranega gorniškega filma zanesljivo razveselili. O drugačnih odmevih na ta film bomo še poročali.

Slutnja

SLAVICA ŠTIRN

*V zraku že čutim
sapice blage,
čutim skrito moč,
ki pregnala bo mrzle vetrove
in oživila skalnate dvore.*

*Šla bom tja gor,
s pogledom objela
prelepi svet,
ki nudi lepoto in mir
za moje otroplo srce.*

Prijatelji stari

VINKO HROVATIČ

*Ko več ne bom mogel hoditi v gore,
ko moj bo nahrbtnik le nemo mi pričal,
da veter sneženi ne bo me več bičal,
bo v gorah še vedno to moje srce.*

*Spomini v knjigi na mnogih straneh
vsa čudežna pota mi bodo vrnil,
kje takrat in takrat in kdo smo bili
po kočah teh hribovskih, skupnih poteh.*

*Prijatelji stari, bom z vami živel,
bom v jutranjih zarjah v gore vas vabil
na list pa poslednji, da nisem pozabil,
zapisal še zadnjič, kaj vse sem počel.*